

**Het “Ideale” Slachtoffer van Verkrachting:
geen Druppel Alcohol gedronken?**

Henriëtte K. van der Klis

Studentnummer: s3953289

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Supervisor: dr. Coby Gerlsma

Tweede beoordelaar: dr. Pierre Cavalini

In samenwerking met: Bregje Datema, Hendrika Heidstra,
Suzan Holweg, Karla Ruizendaal, en Tess van den Dungen.

02 februari 2023

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

The “ideal” victim: not a Drop of Alcohol consumed?

Abstract

According to Christie (1986), victims who are more ‘ideal’ according to society’s view on what a victim should look like, receive more social recognition than victims who are deemed ‘less ideal’. However, it is still unclear which factors contribute exactly to the view of the ideal victim. In the present study, the effect of alcohol consumption of the victim on the amount of social recognition a victim of rape receives from members of Dutch society was researched. It is hypothesized that the victim who consumed alcohol receives less social recognition compared to the ‘ideal victim’. $N= 58$ Dutch respondents participated in an online self-report study with an experimental design. Respondents were randomly assigned to vignettes, in which a fictional sexual offense was described. In the present study, the vignette with the ‘ideal victim’ was compared to the alcohol vignette. The results show that there is a significant difference in the amount of social recognition for the victim, for some indices of social recognition. This implies that respondents do see the victim from the ‘ideal’ vignette as more ‘ideal’ than the victim from the alcohol vignette. Vice versa, this implies that victims of rape who have consumed alcohol are seen as less ‘ideal’ victims and may receive less social recognition for their status as victim. The results should be considered with some caution because of the small sample size.

Keywords: Ideal victim, sexual offense, alcohol

Samenvatting

Volgens de theorie van Christie (1986) ontvangen slachtoffers die overeenkomen met het beeld wat de maatschappij heeft van het ideale slachtoffer meer erkenning na een misdrijf dan slachtoffers die afwijken van dit beeld. Het is echter nog onduidelijk welke factoren precies bijdragen aan het beeld van het ideale slachtoffer. In het huidige onderzoek is onderzocht wat het effect van alcoholconsumptie van het slachtoffer is op de mate waarin een slachtoffer van seksueel geweld als zodanig erkend wordt door leden van de Nederlandse maatschappij. Op basis van de bekende literatuur wordt verwacht dat het slachtoffer wat alcohol heeft geconsumeerd minder erkenning ontvangt dan het 'ideale slachtoffer'.

Een online vragenlijst is onder Nederlandse respondenten ($N=58$) verspreid. Respondenten zijn random verdeeld over vignetten, waarin een fictieel zedendelict beschreven werd. In het huidige onderzoek is het vignet met het 'ideale slachtoffer' vergeleken met het 'alcohol' vignet. Uit de resultaten blijkt dat er een significant verschil is in de mate van erkenning die het slachtoffer krijgt, voor sommige indices. Dit impliceert dat respondenten het slachtoffer uit het ideale vignet als meer 'ideaal' zien dan het slachtoffer uit het alcohol vignet. Vice versa, dit impliceert dat slachtoffers die alcohol gedronken hebben minder als 'ideaal' gezien worden en dus mogelijk minder erkenning krijgen voor hun status als slachtoffer.

De resultaten moeten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden vanwege de kleine hoeveelheid respondenten.

Trefwoorden: Ideale slachtoffer, verkrachting, alcohol

Het Ideale Slachtoffer: geen Druppel Alcohol Gedronken?

Sinds #MeToo viraal ging in 2017 is dit een onderwerp dat regelmatig voorbijkomt in de media: seksueel grensoverschrijdend gedrag. Seksueel grensoverschrijdend gedrag kan gedefinieerd worden als seksuele gedragingen waar een van de partijen niet (vrijwillig) mee instemt (Slachtofferwijzer, 2022). Een breed fenomeen, wat veel verschillende vormen kan aannemen. Zo kan het variëren van het maken van ongewenste seksueel getinte opmerkingen tot het ongewenst ontvangen van naaktfoto's of in het zwaarste geval verkrachting of aanranding. De in Nederland strafbaar gestelde vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn seksueel geweld, seksueel misbruik en incest (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020).

Definitie en prevalentie

Volgens de cijfers uit de Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag heeft 52% van de 18- tot 24-jarige vrouwen en vijftien procent van de mannen in dezelfde leeftijdsgroep in de afgelopen twaalf maanden een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag meegemaakt (CBS, 2023). Verder gaf negen procent van de 16-plussers aan slachtoffer te zijn geweest van fysiek seksueel geweld in de afgelopen vijf jaar (CBS, 2023). Deze cijfers reflecteren een grote groep vrouwen die slachtoffer zijn geworden van (ernstig) seksueel grensoverschrijdend gedrag.

In het huidige onderzoek zal de focus voornamelijk liggen bij verkrachting, wat valt onder seksueel geweld (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020). Er is hiervoor gekozen omdat dit strafbare feit het zwaarste zedendelict is met de zwaarste strafmaat (Wetboek van Strafrecht, 2022). Er is sprake van verkrachting wanneer door middel van of dreiging met geweld seksuele handelingen zijn afgedwongen, en/of er sprake is van seksueel binnendringen van het lichaam. Seksueel binnendringen gebeurt wanneer de mond, vagina of anus ongewild wordt binnengedrongen met een penis, vinger of een voorwerp (Centrum Seksueel Geweld,

2021).

Behoeften van het slachtoffer

Ieder mens is verschillend, zo ook slachtoffers en hun behoeften. Voorbeelden van veel voorkomende behoeften van slachtoffers na een misdrijf zijn erkenning en zorgvuldige bejegening, rechtvaardigheid, bescherming, ondersteuning en schadevergoeding en herstel (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2013). In een blog op de site van Centrum Seksueel Geweld (CSG) stelt Bicanic (z.d.), landelijk coördinator van CSG, dat slachtoffers van seksueel geweld de grootste behoefte hebben aan steun en geloofd worden.

“Erkenning bestaat wanneer een slachtoffer gehoord wordt: een slachtoffer kan zijn of haar verhaal uiten zonder dat dit verhaal afgekapt, gebagatelliseerd of verdraaid wordt, en het slachtoffer ook een signaal krijgt dat er geluisterd is” (Bosma, 2020, p. 2). Erkenning kan geuit worden door familie, vrienden en burens, maar ook door de overheid (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2013). Zo kan de overheid erkenning bieden door de dader op te sporen en te vervolgen (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2013).

Het ontvangen van erkenning en sociale steun is erg belangrijk voor slachtoffers, en het werkt als een beschermende factor tegen posttraumatisch stresssyndroom (PTSS; van der Velden et al., 2019). Wanneer er sprake is van onvoldoende erkenning en sociale steun kan dit leiden tot secundaire victimisatie. Dit betekent dat slachtoffers zich opnieuw gevictimiseerd voelen als gevolg van benadeling door bijvoorbeeld justitie of politie, of door negatieve reacties uit de sociale kring of maatschappij (SlachtofferWijzer, 2022). Secundaire victimisatie kan negatieve psychologische gevolgen hebben voor het vertrouwen in zichzelf, de toekomst, de wereld en het rechtssysteem (Elbers & Becx, 2020).

Wanneer erkenning?

Niet elk slachtoffer krijgt evenveel erkenning uit zijn/haar sociale kring, van justitie, politie of overheidsinstellingen (Bosma, 2020). Er zijn verschillende mogelijke verklaringen

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

waarom sommige slachtoffers wel als zodanig erkend worden en anderen niet.

Eén daarvan is de *Just World theory* (Lerner, 1980). In deze theorie wordt gesteld dat mensen in meer of mindere mate de overtuiging hebben dat ze in een rechtvaardige wereld leven. Mensen die het gevoel hebben dat ze in een rechtvaardige wereld leven, geloven dat goede mensen geen slechte dingen overkomen. Wanneer dit wel gebeurt, ontstaat er cognitieve dissonantie. In plaats van hun geloof in een rechtvaardige wereld op te geven, zullen mensen die sterk in een rechtvaardige wereld geloven de gebeurtenis eerder aan de hand van kenmerken van de situatie verklaren (Kotanen & Kronstedt, 2019).

Een voorbeeld hiervan is dat mensen die sterk in een rechtvaardige wereld geloven eerder geneigd zijn een verkrachting te verklaren aan de hand van kenmerken van het slachtoffer, zoals de kleren die het slachtoffer droeg, dan mensen die minder sterk in een rechtvaardige wereld geloven (Kotanen & Kronstedt, 2019).

Een andere mogelijke verklaring voor het gebrek aan erkenning voor sommige slachtoffers van een zedendelict, is dat mensen in meer of mindere mate geloven in *rape myths* (Burt, 1980). *Rape myths* zijn overtuigingen over verkrachtingen die gebaseerd zijn op vooroordelen, stereotypes of valse overtuigingen. In deze context is een voorbeeld van een '*Rape myth*' dat het slachtoffer 'erom vroeg' als die gedronken heeft. Het klassieke, stereotype beeld van een verkrachting is vergelijkbaar met het beeld van het ideale slachtoffer: Een verkrachting waarbij geweld komt kijken, 's nachts door een grote boze onbekende dader, waarbij het slachtoffer weerstand heeft geboden. '*Rape myths*' dragen bij aan welke uitingen van seksueel geweld als 'echt' gezien worden en welke slachtoffers geloofwaardig gevonden worden (Kotanen & Kronstedt, 2019).

Christie (1986) gebruikte de term 'ideaal slachtoffer' om te verwijzen naar een persoon die het meest kan rekenen op het label 'slachtoffer'. Volgens Christie (1986) is het ideale slachtoffer een vrouw, iemand die als relatief zwak gezien wordt en wie zich ten tijde van het

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

misdrijf op een respectabele tijd en plaats bevond. Eveneens stelt hij dat het ideale slachtoffer is aangevallen door een stereotypisch grote en gemene dader, die onbekend is voor het slachtoffer. Hoewel dit wel een beeld schetst van het zogeheten ideale slachtoffer, blijft er nog veel ruimte voor verdere concretisering.

Perceptie van ideale slachtoffer

De theorieën van Burt (1980) en Lerner (1980) geven mogelijke verklaringen waarom sommige slachtoffers minder als slachtoffer gezien worden dan anderen door buitenstaanders. In het volgende gedeelte worden factoren besproken die betrekking hebben op het slachtoffer zelf die aan deze perceptie bijdragen.

Kotanen en Kronstedt (2019) stellen dat het ideale verkrachtingslachtoffer een nuchtere jonge vrouw is, die een sociaal, respectabel leven leidt. Het beeld van het ideale slachtoffer wordt versterkt wanneer het slachtoffer de dader niet kende en ze aantoonbaar weerstand heeft geboden tegen de dader (Kotanen & Kronstedt, 2019).

Volgens van Dijk (2009) worden slachtoffers als minder ideaal gezien wanneer zij zich niet gedragen naar de verwachtingen van de maatschappij. Zo stelt van Dijk (2009) dat een slachtoffer die boos is en de slachtofferrol niet accepteert ook door de maatschappij minder als slachtoffer geaccepteerd wordt, in tegenstelling tot een slachtoffer dat verdrietig is en vergevingsgezind.

Andere factoren die kunnen bijdragen aan de mate waarin iemand als een ideaal slachtoffer gezien wordt, zijn onder andere seksuele geaardheid (Donovan & Barnes, 2018), het hebben van een fysieke beperking (Hughes et al., 2019) en sekse van het slachtoffer (Carroll et al., 2019). Doordat het beeld van het ideale slachtoffer en de ideale dader heteronormatief is, stellen Donovan en Barnes (2018) dat LGBTQ+-mensen geen ideaal slachtoffer of dader kunnen zijn. Hughes et al. (2019) concludeerden uit hun onderzoek aan de hand van vignetten dat vrouwen met een fysieke beperking onderworpen zijn aan de zelfde mate van ‘*victim*

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

blaming' als vrouwen zonder fysieke beperking. Carroll et al. (2019) stellen dat een man een minder ideaal slachtoffer is dan een vrouw omdat een mannelijk slachtoffer minder voldoet aan het stereotype beeld wat mensen hebben van een verkrachting.

Alcohol en erkenning

Een andere mogelijke factor die bijdraagt aan de mate waarin iemand als ideaal slachtoffer gezien wordt, is de mate waarin het slachtoffer alcohol heeft genuttigd. Bij individuen die aangaven weleens seksuele handelingen tegen hun wil te hebben uitgevoerd, gebeurde dit bij twintig procent van de vrouwen en twaalf procent van de mannen onder invloed van alcohol of drugs (van Berlo & Twisk, 2017).

Een van de redenen dat seksueel grensoverschrijdend gedrag bij personen onder invloed van alcohol vaker voorkomt, is omdat van een drinkend persoon wordt verwacht dat ze meer beschikbaar zijn, ze lastiger een goede beoordeling van de situatie kunnen maken en drinkende personen minder weerbaar zijn en daarmee minder controle hebben over hun emoties en spieren (van Hasselt & de Wit, 2013).

Gravelin et al. (2019) hebben in hun literatuuroverzicht onderzoeken beoordeeld waarin de mate van '*victim blaming*' gemeten werd onder onderzoeksdeelnemers na het lezen van een vignet over een verkrachting waarbij het slachtoffer en de dader elkaar kenden. Van de zestien studies waarin de mate van alcoholinname gemanipuleerd werd, kwam uit elf studies als conclusie dat dronken slachtoffers meer schuld aan de verkrachting toegewezen krijgen dan nuchtere slachtoffers.

Ullman et al. (2017) hebben onderzocht wat de verschillen in sociale reacties zijn van drie relatietypes (romantische partner, familielid en vriend/vriendin) in de interactie met een slachtoffer van verkrachting, waarbij het slachtoffer alcohol genuttigd had. De onderzoekers namen semigestructureerde interviews af bij het slachtoffer en diens naaste. Door de onderzoekers werd specifiek gekeken naar de sociale reacties op het verhaal van het slachtoffer

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

en de reacties van de naaste op het alcoholgebruik van het slachtoffer. De steekproef bestond uit negentien personen, waarvan twee derde een vriend of vriendin was. De sociale reacties op de verhalen van de slachtoffers waren gemixt. Ongeveer de helft van de sociale reacties was positief, waarbij steun aan de slachtoffers betuigd werd. Negatieve sociale reacties waren voornamelijk beschuldigende reacties met betrekking tot de alcoholinname van het slachtoffer.

Deze resultaten komen overeen met een eerder literatuuroverzicht van Lorenz en Ullman (2016). Zij hebben onderzoeken beoordeeld waarin sociale reacties op slachtoffers van seksueel geweld die gedronken hadden, onderzocht werden. De data in de besproken onderzoeken is veelal gebaseerd op zelfrapportage van slachtoffers over hun ervaringen met sociale reacties naar aanleiding van het seksueel geweld. Lorenz en Ullman (2016) concluderen in hun literatuuroverzicht dat slachtoffers vaak hun verhaal vertellen aan informele partijen, zoals vrienden, familie of hun romantische partner. Verder stellen ze dat negatieve sociale reacties van vrienden, familie of partner vaker voorkomen bij slachtoffers die alcohol gedronken hadden voor hun verkrachting dan bij nuchtere slachtoffers. Negatieve reacties zijn bijvoorbeeld dat het slachtoffer niet geloofd wordt of dat diegene de schuld gegeven wordt. Lorenz en Ullman (2016) bespreken tenslotte een onderzoek waarin geconcludeerd werd dat onderzoeksdeelnemers die studeren minder vaak negatieve reacties met betrekking tot het drankgebruik geven. Dit zou zijn omdat drankgebruik binnen deze populatie meer genormaliseerd is.

In het literatuuroverzicht van Grubb en Turner (2012) werden artikelen beoordeeld waarin onderzoek is gedaan naar factoren die invloed hebben op iemands attitude tegenover slachtoffers van verkrachting. Grubb en Turner stelden dat er twee type reacties waar te nemen zijn bij onderzoeksdeelnemers op vignetten waarbij het slachtoffer van verkrachting alcohol gedronken had. Ofwel het slachtoffer werd extra verantwoordelijkheid aangerekend omdat die zich in een potentieel gevaarlijke situatie heeft begeven, ofwel de dader werd extra schuld

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

aangerekend omdat die misbruik maakte van een dronken persoon. Het merendeel van de onderzoeken uit het literatuuroverzicht van Grubb en Turner (2012) heeft als resultaat dat het slachtoffer meer schuld wordt aangerekend wanneer zij alcohol gedronken heeft.

Bij het beoordelen van de empirische informatie over sociale reacties na verkrachting waarbij het slachtoffer onder invloed van alcohol was, lijkt alcoholconsumptie bij een slachtoffer van verkrachting eerder tot negatieve reacties te leiden dan bij een nuchter slachtoffer (Ullman et al., 2017; Lorenz & Ullman, 2016; Grubb & Turner, 2012). Ook lijkt het slachtoffer meer verantwoordelijkheid voor en schuld aan de verkrachting aangerekend te worden dan een nuchter slachtoffer (Gravelin et al., 2019; Grubb & Turner, 2012).

Hypothesen en relevantie

In dit onderzoek staat de vraag centraal wat het effect is van alcoholconsumptie van het slachtoffer op de mate waarin een slachtoffer van seksueel geweld als zodanig erkend wordt door leden van de Nederlandse maatschappij. Uit de literatuur blijkt dat een ‘ideaal slachtoffer’ meer erkenning krijgt dan een slachtoffer die niet als ideaal wordt gezien. In de relevante literatuur wordt gesuggereerd dat een slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag die alcohol genuttigd heeft, vaker negatieve reacties uit de sociale omgeving ervaart, en daarmee mogelijk ook minder erkenning krijgt. De verwachting is dat een slachtoffer die alcohol gedronken heeft als een minder ‘ideaal slachtoffer’ gezien wordt en minder als slachtoffer erkend zal worden dan een slachtoffer die niet gedronken heeft.

Mocht dit inderdaad het geval zijn, betekent dat dat een flinke groep, zoals blijkt uit het rapport van van Berlo en Twisk (2017), tekortgedaan wordt. Verminderde erkenning en sociale steun heeft negatieve gevolgen, waaronder mogelijk secundaire victimisatie (SlachtofferWijzer, 2022). Secundaire victimisatie kan negatieve psychologische gevolgen hebben, wat het herstelproces van het slachtoffer in de weg kan staan (Elbers & Becx, 2020).

Op basis van de theorieën en literatuur over *just world beliefs* en *rape myth acceptance*

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

(Burt 1980; Kotanen & Kronstedt, 2019; Lerner, 1980;) wordt verwacht dat *just world beliefs* en *rape myth acceptance* invloed hebben op de relatie tussen alcoholconsumptie van het slachtoffer en de mate van erkenning die het slachtoffer ontvangt van leden van de Nederlandse maatschappij. Verwacht wordt dat mensen die sterker in een rechtvaardige wereld geloven en sterker verkrachtingsmythes aanhangen, minder erkenning zullen geven aan het slachtoffer wat alcohol heeft genuttigd dan aan een nuchter slachtoffer (Burt, 1980; Kotanen & Kronstedt, 2019; Lerner, 1980).

Tenslotte wordt ook verwacht dat sociale wenselijkheid invloed heeft op de relatie tussen erkenning en het wel of niet consumeren van alcohol van het slachtoffer. Mensen die sterk op sociale wenselijkheid scoren, zijn geneigd antwoorden te geven waarvan de respondent denkt dat die overeenkomen met de norm (Ensie, 2016). Er wordt verwacht dat mensen die hoger scoren op sociale wenselijkheid ook meer erkenning zullen geven, wellicht om zichzelf beter te presenteren, ongeacht het vignet.

Dit onderzoek draagt bij aan de bewustwording rondom dit onderwerp zodat mensen, van naasten tot buitenstaanders en professionals, zich meer bewust zijn van hun reacties op het slachtoffer. Hopelijk draagt dat uiteindelijk bij aan de vermindering van secundaire victimisatie van verkrachtingslachtoffers in Nederland.

Methode

Onderzoeksdeelnemers

Een gelegenheidsonderzoeksgroep van 58 deelnemers was verkregen via een link die de onderzoekers verspreidden. Deelname was vrijwillig en deelnemers ontvingen geen beloning. Het onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (PSY-2223-S-0124).

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

64% van de onderzoeksgroep was vrouw en de leeftijden van de respondenten varieerde van 18 tot 76 jaar met een gemiddelde leeftijd van 35,5 jaar (SD=18,4). 56 deelnemers waren Nederlands (96,6%). Van de deelnemers heeft 1,7% een PhD behaald, 6,9% een HBO of WO Master, 29,3% een HBO of WO Bachelor, 19% een MBO diploma, 19% een VWO diploma, 17,2% een HAVO diploma en 6,9% een VMBO diploma.

Procedure

De deelnemers werd gevraagd een online vragenlijst in te vullen. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer vijftien minuten. Eerst werd er gevraagd naar de leeftijd, om ervoor te zorgen dat enkel deelnemers van achttien jaar of ouder mee zouden doen aan het onderzoek. Daarna werd alle deelnemers gevraagd een aantal demografische vragen te beantwoorden. Vervolgens werden de deelnemers random toegewezen aan één van de zeven vignetten. De vignetten omschreven een scenario van een fictieel zedendelict, inclusief een fragment van een slachtofferverklaring gegeven door het slachtoffer.

De vignetten verschilden wat betreft geslacht van het slachtoffer, beroep van het slachtoffer, of het slachtoffer wel of geen alcohol had geconsumeerd, of het slachtoffer online had afgesproken of in een café de dader tegenkwam en de kleur van de kleding gedragen door het slachtoffer.

Dit onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek. Het grotere onderzoek bevatte zeven vignetten, waarvan er twee vignetten relevant waren voor de onderzoeksvraag van het huidige onderzoek. Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag in dit onderzoek werd het vignet van het ideale slachtoffer met het vignet van het slachtoffer wat alcohol gedronken had, vergeleken.

Na het lezen van het vignet hebben de onderzoeksdeelnemers vragen beantwoord over de mate waarin ze empathie, sociale erkenning en respect voor het slachtoffer voelden. Daarbij hebben de deelnemers onder andere beoordeeld hoeveel financiële compensatie ze

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

het slachtoffer zouden geven. Vervolgens werden deelnemers gevraagd de Nederlandse versies van de *MC Social Desirability Scale* (Mally & van Kenhove, 2004), de *Illinois Rape Myth Scale* (Depraetere et al., 2020), *Beliefs in a Just World Scale* (Lodewijckx et al., 2005) en *Religiosity* (Huber & Huber, 2012) in te vullen.

Materiaal

Demografische informatie

De deelnemers werden gevraagd naar een aantal demografische gegevens, zoals hun leeftijd, geslacht, hoogst behaalde opleiding en nationaliteit.

Vignetten

Er waren zeven vignetten, waarin kenmerken van het delict en het slachtoffer werden gemanipuleerd. Afgezien van het gemanipuleerde delict en kenmerken van het slachtoffer was de inhoud van alle vignetten identiek. De dader was in ieder vignet een man. In de vignetten werd een mediabericht aangeboden met daarin een delict beschrijving en een fragment van de verklaring die het slachtoffer ter terechtzitting aflegde in het kader van het spreekrecht. De beschrijving van het slachtoffer en de dader in het ideale vignet zijn deels gebaseerd op Bosma et al. (2018) en Christies (1986) beschrijving van ‘het ideale slachtoffer’ (1986). Het slachtoffer was namelijk bezig met een eervol project, de dader was groot en slecht, er was geen relatie tussen de dader en het slachtoffer en het slachtoffer bevond zich op straat toen ze werd aangevallen.

In het ideale vignet werd een verhaal beschreven waarin een 19-jarig slachtoffer verkracht werd op de weg naar huis van de voedselbank, waar het slachtoffer vrijwilligerswerk deed. De dader was een onbekende man en verkrachtte het slachtoffer onder bedreiging van een mes. In het fragment uit de slachtofferverklaring is te lezen dat het slachtoffer erg emotioneel was en dat het delict veel invloed had op het leven van het slachtoffer. Voor het volledige vignet, zie appendix A.

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

In het ideale vignet werden enkele details aangepast om het alcohol vignet te creëren, zodat beschreven stond dat het slachtoffer terug kwam van een borrel met collega's van de voedselbank en duidelijk werd dat ze alcohol gedronken had. Voor het aangepaste vignet, zie appendix B.

Erkenning slachtofferschap

De mate van erkenning voor het slachtoffer werd gemeten met vier indices: een vragenlijst met negen items, een single-item maat voor financiële vergoeding en twee single-item maten voor erkenning. In de vragenlijst werd onderzoeksdeelnemers gevraagd naar hun gedachten en gevoelens jegens het slachtoffer dat werd beschreven in het vignet wat zij te zien kregen. Een aantal van de vragen is afgeleid van een vragenlijst voor sociale erkenning, ontwikkeld door Maercker en Müller (2004). Deze vragenlijst bevat zestien stellingen, verdeeld over drie factoren: herkenning, *general disapproval* en *family disapproval*.

Voorbeelden van vragen afgeleid uit deze vragenlijst zijn: "Ik kan me voorstellen wat het slachtoffer heeft doorgemaakt" en "Ik voel mee met het slachtoffer". De vragenlijst voor sociale erkenning die we hebben gebruikt was niet gevalideerd in de Nederlandse populatie.

Deelnemers gaven antwoord op een 6-puntsschaal (1 = helemaal niet mee eens; 6 = helemaal mee eens). Voorbeelditems zijn: "Ik zou het slachtoffer willen helpen en steunen." en "De reactie van het slachtoffer op het incident is overdreven."

Tijdens de data-analyse kwam naar voren dat de schaal voor algemene erkenning van het slachtofferschap in eerste instantie een matige interne consistentie had (Cronbach's $\alpha = ,603$). Om die reden zijn er twee items ("Ik kan me voorstellen wat het slachtoffer heeft meegemaakt."; "Ik zou het moeilijk vinden om met het slachtoffer te praten over het incident en de gevolgen daarvan.") uitgehaald en werden die meegenomen als aparte indexen voor erkenning, genaamd 'empathie' en 'gespreksvermijding'. Na verwijdering van die items was

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

de interne consistentie van deze geconstrueerde maat voor ‘erkenning’ in het huidige onderzoek voldoende met Cronbach’s $\alpha = ,71$.

De vierde index waarmee erkenning voor slachtoffers werd gemeten was: ‘Hoeveel schadevergoeding zou het slachtoffer moeten krijgen, gezien het incident en de omstandigheden?’. Deelnemers konden een antwoord tussen de 0 en 35.000 euro geven. Deze marge correspondeert met wat het Schadefonds Geweldsmisdrijven kan uitkeren.

Sociale wenselijkheid

De Nederlandse versie (Mally & van Kenhove, 2004) van de verkorte ‘Marlow-Crowne 2 Social Desirability Scale’ is gebruikt om de sociaal wenselijke responsneiging te controleren (Crowne & Marlowe, 1960). In deze verkorte versie beantwoordden de onderzoeksdeelnemers dertien items. Deelnemers konden antwoorden of ze het met de stellingen eens of oneens waren. Voorbeelditems zijn: ‘Ik ben altijd een goede luisteraar ongeacht wie er tegen mij praat.’ en ‘Er zijn tijden geweest dat ik behoorlijk jaloers was op het succes van anderen.’.

De interne consistentie van deze geconstrueerde maat voor ‘sociale wenselijkheid’ was matig met Cronbach’s $\alpha = ,60$. Bij gebrek aan een beter alternatief is er toch besloten de vragenlijst mee te nemen. Om deze reden is er bij de interpretatie enige voorzichtigheid geboden.

Illinois Rape Myth Acceptance Scale - Short Form

De mate waarin deelnemers mythes over verkrachting aanvaardden werd gemeten met zeventien items. Deelnemers gaven antwoord op een 5-puntsschaal (1 = helemaal niet mee eens; 5 = helemaal mee eens). Voorbeelditems zijn: ‘Als de verkrachter geen wapen heeft, kan je het niet echt verkrachting noemen.’ en ‘Beschuldigingen van verkrachting worden vaak gebruikt als wraakactie tegenover mannen.’. In het huidige onderzoek hebben we een

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

Nederlandse vertaling (Depraetere et al., 2020) van de *Illinois Rape Myth Acceptance Scale - Short Form* gebruikt (Payne et al., 1999) In het huidige onderzoek was de interne consistentie van deze geconstrueerde maat voor ‘aanvaarding van verkrachtingsmythes’ goed met Cronbach’s $\alpha = ,81$.

Just World Beliefs

De mate waarin deelnemers geloven in het bestaan van een rechtvaardige wereld werd gemeten met de vertaalde versie (Lodewijckx et al., 2005) van Lipkus’ GBJW-schaal (Lipkus, 1991), bestaande uit acht items. Deelnemers konden antwoorden op een 7-puntsschaal (1 = sterk mee oneens; 7 = sterk mee eens). Voorbeelditems zijn: ‘Ik heb het gevoel dat ik krijg waar ik recht op heb in het leven.’ en ‘Ik heb het gevoel dat het door mijzelf komt wanneer het mij tegenzit.’. De interne consistentie van deze vragenlijst was in het huidige onderzoek voldoende met Cronbach’s $\alpha = ,77$.

Resultaten

Beschrijvende Statistiek

In de conditie van het ‘ideale’ vignet waren er 31 deelnemers, waarvan 61,3% vrouw was. In de conditie van het vignet waarin het slachtoffer alcohol genuttigd had, waren er 27 deelnemers en was 66,7% van de deelnemers vrouw. In Tabel 1 staat een samenvatting van de frequenties, gemiddelden en standaarddeviaties van de scores op de schalen van erkenning, sociale wenselijkheid, *just world beliefs* en *rape myth acceptance*.

Een respondent uit het ideale vignet heeft niet alle vragenlijsten ingevuld, wat als gevolg heeft dat er in de resultaten van sommige vragenlijsten, *just world beliefs*, sociale wenselijkheid en *rape myth acceptance*, missende waarden zijn. Uit de originele dataset van het ideale vignet en het alcoholvignet zijn de data van vijftien respondenten verwijderd omdat ze geen enkele vragenlijst hebben ingevuld, en alleen de demografische gegevens hebben ingevuld.

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

Tabel 1

Beschrijvende gegevens van de afhankelijke variabele 'erkenning' en covariaten 'Sociale wenselijkheid', 'Just world beliefs' en 'Rape myth acceptance'.

	Ideale vignet (N= 31)		Alcohol vignet (N=27)	
	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
Algemene erkenning	5,26	0,80	5,10	0,45
Financiële erkenning	€18.372,42	€11.250,56	€19.751,37	€12.093,25
Empathie	4,52	1,61	3,89	1,22
Gespreksvermijding	3,52	1,46	3,19	1,30
Sociale wenselijkheid	1,60	0,20	1,64	0,17
Just World Beliefs	4,64	0,97	4,65	0,81
Rape Myth Acceptance	1,43	0,39	1,51	0,40

Om een beeld te krijgen van de samenhang tussen de scores van de verschillende schalen, zijn de correlatiecoëfficiënten aan de hand van Spearman's rank correlation berekend. Hier is voor gekozen omdat de variabele 'sociale wenselijkheid' extreme uitbijters bevatte. Spearman's rank correlation is berekend voor de indices voor erkenning, sociale wenselijkheid, just world beliefs en rape myth beliefs. De resultaten hiervan zijn in Tabel 2 weergegeven.

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

Tabel 2

Correlatiecoëfficiënten (Spearman's rho) van de afhankelijke variabele 'erkenning' en de covariaten 'sociale wenselijkheid', 'just world beliefs' en 'rape myth beliefs'.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Algemene erkenning	,71						
2. Financiële erkenning	,18	1,00					
3. Empathie	,31*	,10	1,00				
4. Gespreksvermijding	-,15	-,08	,02	1,00			
5. Sociale wenselijkheid	-,01	-,05	-,07	,35**	,60		
6. Just World beliefs	-,04	-,12	-,18	,24	,18	,77	
7. Rape myth acceptatie	-,39**	-,23	,02	-,07	-,02	,03	,81

Noot. $N = 58$. Op de diagonaal zijn de Cronbach's alfa's weergegeven voor zover relevant.

* $p < ,05$, ** $p < ,01$.

Opvallende resultaten uit Tabel 2 zijn dat de samenhang tussen algemene erkenning en *rape myth acceptance* significant is ($r = -,39$, $p = ,002$). Deze samenhang geeft een negatief verband weer, wat aangeeft dat mensen minder erkenning lijken te geven naarmate ze meer in rape myths geloven. Verder hangt gespreksvermijding significant samen met sociale wenselijkheid ($r = ,35$, $p = ,008$). Dit item was gespiegeld. Deze samenhang geeft een positief verband weer, wat aangeeft dat mensen die rapporteren dat ze het niet moeilijk

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

zouden vinden om het gesprek aan te gaan, sociaal wenselijk lijken te antwoorden.

Statistische toetsen van de onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag is getoetst aan de hand van het non-parametrische alternatief voor de *independent sample t-test*, de *Mann-Whitney U test*. De onafhankelijke variabele was wel of geen alcoholconsumptie en de afhankelijke variabele was de mate van erkenning. De Mann-Whitney U test meet of de medianen van de twee groepen significant van elkaar verschillen. Er is gekozen voor deze test omdat de data van alle vier de indexen voor erkenning significant afwijken van de normaal verdeling. De mate van erkenning werd met vier indexen gemeten, 'algemene erkenning', 'financiële erkenning', 'empathie' en 'gespreksvermijding'.

De resultaten van de Mann-Whitney U test laten zien dat algemene erkenning in het ideale vignet significant hoger was dan in het alcohol vignet, $U = 290$, $z = -2,01$, $p = ,044$. Empathie was significant hoger in het ideale vignet ten opzichte van het alcohol vignet, $U = 288,5$, $z = -2,07$, $p = ,038$

Bij gespreksvermijding en financiële erkenning is geen significant verschil gevonden tussen het ideale vignet en het alcohol vignet, respectievelijk $U = 368$, $z = -,81$, $p = ,421$; $U = 454$, $z = ,56$, $p = ,578$.

Resultaten Covariaten

Idealiter zou een Analysis of Covariance (ANCOVA) uitgevoerd zijn om de relatie tussen de afhankelijke variabelen voor erkenning en de covariaten sociale wenselijkheid, *just world beliefs* en *rape myth acceptance*. Echter, doordat er weinig respondenten zijn en de data scheef verdeeld zijn, voldoen de data niet aan de assumpties van normaliteit, waardoor het uitvoeren van een ANCOVA geen betrouwbare resultaten zou opleveren. In plaats daarvan is er voor gekozen om naar de correlaties tussen de indices voor erkenning en de covariaten te kijken.

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

Aan de hand van Spearman's rank correlation zijn de correlatiecoëfficiënten berekend tussen de afhankelijke variabele, de indices voor erkenning, en de covariaten sociale wenselijkheid, *just world beliefs* en *rape myth acceptance*. De correlatiecoëfficiënten zijn berekend voor het ideale vignet en het dronken vignet apart en voor de beide vignetten samen. Voor de resultaten van de correlatiecoëfficiënten voor beide vignetten samen, zie Tabel 2. In Tabel 3 zijn de correlatiecoëfficiënten te zien voor het ideale vignet en het alcohol vignet.

Tabel 3

Correlatiecoëfficiënten (Spearman's rho) van de afhankelijke variabele 'erkenning' en de covariaten 'sociale wenselijkheid', 'just world beliefs' en 'rape myth beliefs' in het ideale vignet en het alcohol vignet.

	Ideale vignet (N= 31)			Alcohol vignet (N=27)		
	Rape Myth Acceptance	Sociale wenselijkheid	Just World Beliefs	Rape Myth Acceptance	Sociale wenselijkheid	Just World Beliefs
Algemene erkenning	-,36*	-,11	-,33	-,36	,20	,33
Financiële erkenning	-,12	-,20	-,30	-,38*	,11	,05
Empathie	,08	-,05	-,24	,01	,09	-,09
Gespreksvermijding	-,01	,50**	,36	-,14	,23	-,10

Noot. * $p < ,05$, ** $p < ,01$.

Opvallende resultaten uit Tabel 3 zijn dat in het ideale vignet algemene erkenning significant negatief samenhangt met *Rape Myth Acceptance*, $r = -,36$, $p = ,049$. Deze samenhang geeft een negatief verband weer, wat aangeeft dat mensen minder erkenning

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

lijken te geven naarmate ze meer in rape myths geloven. Verder hangt sociale wenselijkheid significant samen met gespreksvermijding, $r = ,501$, $p = ,005$. Deze samenhang geeft een positief verband weer, wat aangeeft dat mensen die rapporteren dat ze het niet moeilijk zouden vinden om het gesprek aan te gaan, sociaal wenselijk lijken te antwoorden. *Just world beliefs* hangt net niet significant samen met gespreksvermijding, $r = ,360$, $p = ,051$.

Uit de correlatiecoëfficiënten voor het dronken vignet blijkt dat financiële erkenning significant negatief samenhangt met *rape myth acceptance*, $r = -,382$, $p = ,05$. Deze samenhang geeft een negatief verband weer, wat aangeeft dat mensen minder financiële compensatie toewijzen aan het slachtoffer naarmate ze meer in rape myths geloven.

Post-hoc analyse

In de post-hoc analyse is de data van een uitbijter verwijderd. De data van deze respondent waren zowel op *just world beliefs* en *rape myth acceptance* een uitbijter en zijn verwijderd om te kijken of de relaties tussen de covariaten en indices voor erkenning daarmee sterk veranderden. De uitbijter bevond zich in de conditie van het ideale vignet.

Aan de hand van Spearman's rank correlation zijn de correlatiecoëfficiënten berekend tussen de afhankelijke variabele, de indices voor erkenning, en de covariaten sociale wenselijkheid, *just world beliefs* en *rape myth acceptance*. De correlatiecoëfficiënten zijn berekend voor het ideale vignet en voor de beide vignetten samen.

In het ideale vignet hangen *rape myth acceptance* en algemene erkenning nog steeds significant samen, $r = -,361$, $p = ,006$. Echter, uit de resultaten van de correlatiecoëfficiënten blijkt dat er geen significante relatie meer is tussen *rape myth acceptance* en algemene erkenning in het ideale vignet, $r = -,293$, $p = ,123$.

Discussie

In dit onderzoek is aan de hand van vignetten onderzocht of alcoholconsumptie van het slachtoffer effect had op de mate van erkenning die gegeven werd door respondenten. In

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

overeenstemming met de theorieën over *just world beliefs* (Lerner, 1980; Kotanen & Kronstedt, 2019) en *rape myth acceptance* (Burt, 1980; Kotanen & Kronstedt, 2019) wordt verwacht dat het slachtoffer die alcohol heeft gedronken minder als slachtoffer erkend zal worden dan het slachtoffer die niet gedronken heeft.

De resultaten die in dit onderzoek verkregen zijn, ondersteunen de hypothese. Het slachtoffer uit het ideale vignet heeft significant meer erkenning ontvangen dan het slachtoffer uit het alcoholvignet, op basis van de indices voor erkenning ‘algemene erkenning’ en ‘empathie’. Deze bevindingen komen overeen met de literatuuronderzoeken die laten zien dat slachtoffers van verkrachting die alcohol genuttigd hebben, minder als slachtoffer erkend worden doordat hen meer verantwoordelijkheid voor en schuld aan de verkrachting aangerekend wordt dan een nuchter slachtoffer (Gravelin et al., 2019; Grubb & Turner, 2012). Er is geen significant verschil gevonden in financiële erkenning en gespreksvermijding.

Vanwege de scheefheid van de dataverdeling was een ANCOVA niet passend en is ervoor gekozen om naar de correlatiecoëfficiënten te kijken tussen de covariaten ‘*just world beliefs*’, ‘*rape myth acceptance*’ en ‘sociale wenselijkheid’, en de indices voor erkenning. De resultaten laten zien dat *rape myth acceptance* significant negatief samenhangt met algemene erkenning in beide vignetten samen, en in het ideale vignet. Ook hangt *rape myth acceptance* significant negatief samen met financiële erkenning in het dronken vignet, maar niet in het andere vignet. Sociale wenselijkheid hangt significant positief samen met gespreksvermijding in het ideale vignet en in beide vignetten samen. *Just world beliefs* hangt met geen enkele index van erkenning significant samen.

Echter, na verwijdering van de data van een uitbijter uit het ideale vignet, hangt *rape myth acceptance* niet meer significant samen met erkenning in het ideale vignet. Dit impliceert dat de significante samenhang tussen erkenning en *rape myth acceptance* in het

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

ideale vignet deels berust op de data van de uitbijter.

Op basis van de gevonden significante correlaties tussen (financiële) erkenning en *rape myth acceptance* is er mogelijk sprake van covariantie tussen (financiële) erkenning en *rape myth acceptance*. Dit zou impliceren dat *rape myth acceptance* een voorspeller is van (financiële) erkenning, waarbij een hogere score op *rape myth acceptance* een lagere score op erkenning zou voorspellen. Echter, doordat er geen ANCOVA uitgevoerd kon worden valt dit niet met zekerheid te zeggen. Verder is sociale wenselijkheid mogelijk ook een voorspeller voor erkenning, omdat het significant positief samenhangt met gespreksvermijding in het ideale vignet, maar niet in het dronken vignet. Echter, de interne consistentie van de schaal voor sociale wenselijkheid was matig, waardoor deze resultaten met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden.

Theoretische en praktische implicaties

De resultaten impliceren dat slachtoffers die in sterkere mate overeenkomen met het beeld van het ideale slachtoffer, meer als slachtoffer gezien worden en meer erkenning krijgen dan slachtoffers die minder overeenkomen met dat beeld doordat zij alcohol genuttigd hebben. Verder impliceert het dat mensen die sterk in vooroordelen over verkrachting geloven, eerder geneigd zijn minder erkenning te geven aan slachtoffers die alcohol hebben gedronken ten opzichte van slachtoffers die geen alcohol gedronken hebben. De resultaten lijken de theorie over *just world beliefs* niet te ondersteunen, omdat *just world beliefs* niet significant samenhangen met de indices voor erkenning.

Het resultaat dat slachtoffers van verkrachting die alcohol hebben gedronken minder erkenning lijken te ontvangen dan slachtoffers die geen alcohol hebben gedronken, heeft als praktische implicatie dat slachtoffers die alcohol hebben gedronken een grotere kans hebben op secundaire victimisatie. Verminderde erkenning kan leiden tot secundaire victimisatie (SlachtofferWijzer, 2022). Secundaire victimisatie heeft negatieve gevolgen voor iemands

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

psychologisch welzijn (Elbers & Becx, 2020). Secundaire victimisatie kan door verschillende mensen veroorzaakt worden, zoals vrienden en familie, maar ook politie en medewerkers binnen het rechtssysteem. Het is daarom belangrijk dat hiervoor bewustzijn gecreëerd wordt onder leden van de Nederlandse maatschappij.

Het huidige onderzoek is een aanvulling op de bestaande literatuur over de relatie tussen alcoholconsumptie en erkenning na verkrachting omdat eerdere studies nog niet hebben gekeken naar het geven van erkenning door leden van de Nederlandse maatschappij.

Methodologische beperkingen, sterke punten en aanbevelingen

Een beperking aan dit onderzoek is dat gebruik is gemaakt van een gelegenheidssteekproef, waardoor de resultaten mogelijk niet volledig te generaliseren zijn naar de populatie. Qua variatie in leeftijd was de steekproef redelijk representatief, maar de verdeling mannen en vrouwen was redelijk scheef.

Het huidige onderzoek had een kleine steekproef, waarin de data ook nog eens scheef verdeeld was. Hierdoor zijn er statistische toetsen uitgevoerd die minder statistische power hadden, waardoor mogelijke significante verschillen eventueel niet gevonden zijn.

Verder hebben wij technische problemen ondervonden in de vragenlijst, waarbij sommige respondenten een rare versie van de vragenlijst te zien kregen waarbij sommige woorden veranderd waren. Zo werd het woord ‘verkracht’ veranderd in ‘vermoord’. Dit heeft mogelijk verwarring en frustratie opgeleverd bij de mensen waarbij dit voorkwam. Het is waarschijnlijk dat dit het invullen van de vragenlijst heeft beïnvloed. Vanwege de technische problemen waren wij genoodzaakt de vragenlijst een week offline te halen. Hierdoor hebben minder respondenten de vragenlijst kunnen invullen.

Een sterk punt van het huidige onderzoek is dat erkenning aan de hand van verschillende indices gemeten is. Erkenning is een veelzijdig concept en was daardoor lastig te operationaliseren. Om deze reden is gebruik gemaakt van een vragenlijst die verschillende

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

facetten van erkenning meet (herkenning, ‘*general disapproval*’ en ‘*family disapproval*’) en is ook financiële erkenning als index meegenomen. Uiteindelijk zijn ook nog twee items uit de vragenlijst als aparte index meegenomen voor erkenning, waardoor het nog breder gemeten werd.

Vervolgonderzoek met een soortgelijke onderzoeksopzet wordt aanbevolen om te onderzoeken of de resultaten gerepliceerd kunnen worden onder een grotere steekproef die representatiever is voor de Nederlandse maatschappij. Idealiter wordt het vervolgonderzoek gedaan onder Nederlanders uit alle delen van het land, met verschillende opleidingsniveaus en met een brede range in leeftijd. Met een grotere steekproef kan in de data-analyse gebruik worden gemaakt van robuustere statistische toetsen met meer statistische power, zodat beter onderzocht kan worden of *rape myth acceptance* en *just world beliefs* voorspellers zijn voor de relatie tussen alcoholconsumptie van het slachtoffer en erkenning.

Het is belangrijk dit onderzoek te doen omdat op basis van de resultaten van het huidige onderzoek slachtoffers die alcohol hebben gedronken minder erkenning lijken te ontvangen. Mochten deze resultaten gerepliceerd kunnen worden, betekent dat dat een flinke groep tekortgedaan wordt doordat zij minder erkenning ontvangen ten opzichte van een slachtoffer wat geen alcohol geconsumeerd heeft (van Berlo en Twist, 2017). Verminderde erkenning en steun kan tot secundaire victimisatie leiden, wat negatieve psychologische gevolgen kan hebben. Secundaire victimisatie kan het herstelproces van het slachtoffer in de weg staan (Elbers & Becx, 2020).

Conclusie

Concluderend, de resultaten ondersteunen de notie dat slachtoffers van verkrachting die alcohol genuttigd hebben minder erkenning ontvangen van leden van de Nederlandse maatschappij dan slachtoffers die geen alcohol genuttigd hebben. Slachtoffers die alcohol genuttigd hebben worden daarmee als minder ideaal slachtoffer gezien dan slachtoffers die

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

geen alcohol genuttigd hebben.

Referenties

- van Berlo, W. & Twisk, D. (2017). Seksueel geweld en seksuele grensoverschrijding. In *Seksuele gezondheid in Nederland 2017* (p. 88). Rutgers. <https://rutgers.nl/wp-content/uploads/2021/03/Seksuele-Gezondheid-in-Nederland-2017.pdf>
- Bicanic, I. (z.d.). 'Ik geloof je' is de grootste behoefte na seksueel geweld. *Centrum Seksueel Geweld*. Geraadpleegd op 22 november 2022, van <https://centrumseksueelgeweld.nl/ik-geloof-je-is-de-grootste-behoefte-na-een-onthulling-over-seksueel-geweld/>
- Bosma, A. K. (2020). Over herkennen en erkennen. *Slachtofferhulp Nederland*. Geraadpleegd op 17 oktober 2022, van <https://www.slachtofferhulp.nl/globalassets/media/200222-herkenning-en-erkenning-slachtoffers.pdf>
- Bosma, A., Mulder, E. & Pemberton, A. (2018). The ideal victim through other(s') eyes. *Revisiting the "Ideal Victim"*, 27–42. <https://doi.org/10.2307/j.ctv301ds5.10>
- Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2), 217. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.38.2.217>.
- Carroll, M. H., Korenman, L. M. & Rosenstein, J. E. (2019). Does Sex of the Victim Matter? A Comparison of Rape Scripts Involving a Male or Female Victim. *Violence and Gender*, 6(3), 175–186. <https://doi.org/10.1089/vio.2018.0040>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023). *Helpt jonge vrouwen slachtoffer seksueel grensoverschrijdend gedrag in 2022*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/02/helpt-jonge-vrouwen-slachtoffer-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-in-2022>
- Centrum Seksueel Geweld. (2021, 30 november). *Verkrachting*. <https://centrumseksueelgeweld.nl/verkrachting/>
- Christie, N. (1986). The Ideal Victim. *From Crime Policy to Victim Policy*, 17–30. https://doi.org/10.1007/978-1-349-08305-3_2
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349–354. <https://doi.org/10.1037/h0047358>

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

Depraetere, J., Decrock, C., & Vandeviver, C. (2020). Een factorieel survey experiment naar de aanvaarding van verkrachtingsmythes binnen de politie in België, *41*(4), 373-391.

Van Dijk, J. (2009). Free the Victim: A Critique of the Western Conception of Victimhood.

International Review of Victimology, *16*(1), 1–33.

<https://doi.org/10.1177/026975800901600101>

Donovan, C. & Barnes, R. (2018). Being ‘ideal’ or falling short? The legitimacy of lesbian, gay, bisexual and/or transgender victims of domestic violence and hate crime. *Revisiting the “Ideal Victim”*, 83–102. <https://doi.org/10.46692/9781447339151.008>

Elbers, N., & Beex, I. (2020). *Secundaire victimisatie als probleem. Herstelrecht als oplossing?*

Een onderzoek naar de reikwijdte van secundaire victimisatie en herstelrecht in het straf-, civiel- en bestuursrecht in Nederland. Boom juridisch.

Gravelin, C. R., Biernat, M. & Bucher, C. E. (2019). Blaming the Victim of Acquaintance Rape: Individual, Situational, and Sociocultural Factors. *Frontiers in Psychology*, *9*.

<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02422>

Grensoverschrijdend gedrag, wat is dat? Voorbeelden | Slachtofferwijzer. (2022).

slachtofferwijzer.nl. Geraadpleegd op 14 oktober 2022, van

<https://slachtofferwijzer.nl/nieuws/grensoverschrijdend-gedrag-voorbeelden/>

Grubb, A. & Turner, E. (2012). Attribution of blame in rape cases: A review of the impact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use on victim blaming.

Aggression and Violent Behavior, *17*(5), 443–452.

<https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.06.002>

van Hasselt, N. & de Wit, J. (2013). Over middelengebruik en seksualiteit. *Verslaving*, *9*(2),

43–58. <https://doi.org/10.1007/s12501-013-0017-1>

Hughes, S., Skoda, K., Parsons, A., Brown, K. & Pedersen, C. L. (2019). (Dis)abling Blame: the Influence of Disability Status on Attributions of Blame Toward Victims of Sexual

Assault. *Sexuality Research and Social Policy*, *17*(2), 219–228.

<https://doi.org/10.1007/s13178-019-00384-2>

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

- Kotanan, R. & Kronstedt, J. (2019). Attribution of responsibility for sexual crimes beyond individual actors – construction of responsibility of offenders, victims and society in laypersons' explanations. *International Review of Victimology*, 25(3), 358–374.
<https://doi.org/10.1177/0269758018818931>
- Lerner, M. (1980). *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion (Critical Issues in Social Justice)* (1980ste editie). Springer.
- Lipkus, I. (1991). The construction and preliminary validation of a global belief in a just world scale and the exploratory analysis of the multidimensional belief in a just world scale. *Personality and Individual Differences*, 12(11), 1171–1178. [https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1016/0191-8869\(91\)90081-L](https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1016/0191-8869(91)90081-L)
- Lodewijckx, H. F. M., de Kwaadsteniet, E., van Zomeren, M. & Petterson, R. (2005). Zinloos geweld en reacties op onrechtvaardigheid: de bescherming van een rechtvaardige wereld? *Nederlands tijdschrift voor de psychologie en haar grensgebieden*, 60(4), 80–98. <https://doi.org/10.1007/bf03062346>
- Lorenz, K. & Ullman, S. E. (2016). Alcohol and sexual assault victimization: Research findings and future directions. *Aggression and Violent Behavior*, 31, 82–94.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.08.001>
- Maercker, A., & Müller, J. (2004). Social acknowledgment as a victim or survivor: A scale to measure a recovery factor of PTSD. *Journal of Traumatic Stress*, 17(4), 345–351.
<https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1023/B:JOTS.0000038484.15488.3d>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2013). Recht doen aan slachtoffers. In *Rijksoverheid*.
Geraadpleegd op 3 december 2022, van <https://open.overheid.nl/repository/ronl-archiefd401c8ca-8c8d-4fa6-946c-7b5f8a775e1e/1/pdf/recht-doen-aan-slachtoffers.pdf>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2020). *Zeden en seksueel misbruik*. Openbaar Ministerie.
Geraadpleegd op 14 oktober 2022, van <https://www.om.nl/onderwerpen/zeden-en-seksueel-misbruik>
- Payne, D. L., Lonsway, K. A. & Fitzgerald, L. F. (1999). Rape Myth Acceptance: Exploration of Its Structure and Its Measurement Using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. *Journal of Research in Personality*, 33(1), 27–68.
<https://doi.org/10.1006/jrpe.1998.2238>

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

SlachtofferWijzer. (2022). *Secundaire victimisatie: betekenis en*

voorbeeldenslachtofferwijzer.nl -. slachtofferwijzer.nl. Geraadpleegd op 17 oktober

2022, van <https://slachtofferwijzer.nl/nieuws/wat-secundaire-victimisatie-voorbeelden/>

Sociale wenselijkheid. (2016). In *Ensie*. Geraadpleegd op 2 januari 2023, van

<https://www.ensie.nl/betekenis/sociale-wenselijkheid>

Ullman, S. E., Lorenz, K. & Kirkner, A. (2017). Alcohol's Role in Social Reactions to Sexual

Assault Disclosures: A Qualitative Study of Informal Support Dyads. *Journal of*

Interpersonal Violence, 35(23–24), 5365–5389.

<https://doi.org/10.1177/0886260517721172>

van der Velden, P. G., Oudejans, M., Das, M., Bosmans, M. W. & Maercker, A. (2019). The

longitudinal effect of social recognition on PTSD symptomatology and vice versa:

Evidence from a population-based study. *Psychiatry Research*, 279, 287–294.

<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2019.05.044>

Wetboek van Strafrecht. (2022, 1 oktober). Rijksoverheid.

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2022-10-01>

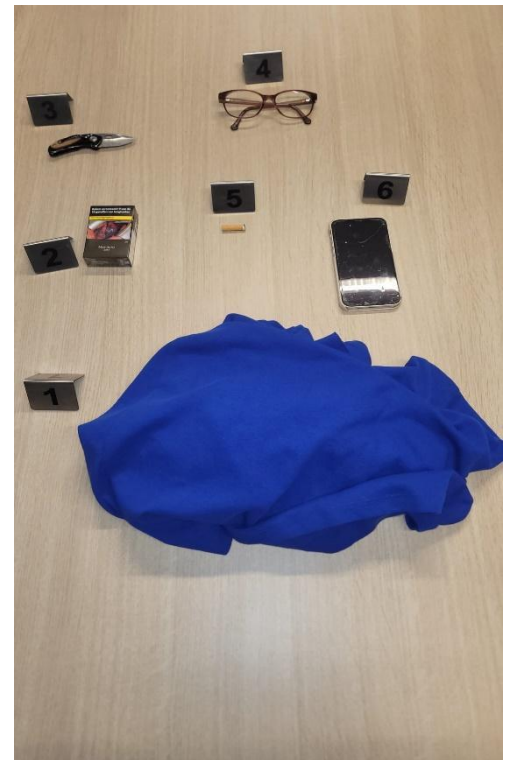
Appendix A

Het ideale vignet

Op 17 april 2022 moest verdachte Gerard S. voorkomen voor de rechter. Hij wordt verdacht van de verkrachting van een Arnhemse vrouw (19 jaar).

Op 8 november 2021 was het slachtoffer aan het eind van de middag onderweg van haar vrijwilligerswerk bij de voedselbank in Arnhem naar huis. Het slachtoffer verklaarde dat ze halverwege haar route was, ter hoogte van de Heemskerckerstraat, toen ze plotseling werd aangevallen. Vervolgens werd ze een steegje in gesleurd door een onbekende man en verkracht onder bedreiging van een mes. Er zijn spullen gevonden in het steegje die overeenkomen met het verhaal van het slachtoffer.

Tijdens de hoorzitting gaf het slachtoffer een emotionele verklaring, waarvan hier een samenvatting is weergegeven: “Ik sta hier vandaag met een onwerkelijk gevoel, omdat ik nooit had verwacht dat mij zoiets zou overkomen. Daarom vind ik het ook belangrijk om hier te staan, zodat niet alleen u, rechter, maar iedereen in deze zaal hoort wat de gevolgen zijn van wat deze man mij heeft aangedaan. Dat de verkrachting een grote impact op mij heeft gehad, is nog zacht uitgedrukt. Mijn hele leven staat op zijn kop. Ik durf niet meer alleen over straat, ik slaap slecht en ik kan me niet meer concentreren. Hierdoor heb ik noodgedwongen moeten stoppen met mijn vrijwilligerswerk bij de voedselbank, terwijl ik daar vroeger zoveel plezier uit haalde.” Het slachtoffer wendde zich tot de verdachte met tranen in haar ogen, “Waarom heb je mij dit aangedaan?”. “Vaak mis ik de oude ik, die een stuk zelfverzekerder, socialer en minder

Figuur 1 Bewijsfoto bij vignet

1. Kledingstuk van slachtoffer
2. Pakje sigaretten van verdachte
3. Zakmes van verdachte
4. Bril van slachtoffer
5. Sigaret van verdachte
6. Telefoon van slachtoffer

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

angstig was. Ik zal nooit meer de oude worden, maar ik hoop dat ik het in de toekomst een plekje kan geven. Ik hoop dat u, de rechter, de juiste uitspraak zal doen.”

Appendix B

Het dronken vignet

Op 17 april 2022 moest verdachte Gerard S. voorkomen voor de rechter. Hij wordt verdacht van de verkrachting van een Arnhemse vrouw (19 jaar).

Op 8 november 2021 was het slachtoffer aan het eind van de middag onderweg van een borrel van haar vrijwilligerswerk bij de voedselbank in Arnhem naar huis. Het slachtoffer verklaarde dat ze halverwege haar route was, ter hoogte van de Heemskerkerstraat, toen ze plotseling werd aangevallen. Vervolgens werd ze een steegje in gesleurd door een onbekende man en verkracht onder bedreiging van een mes. Er zijn spullen gevonden in het steegje die overeenkomen met het verhaal van het slachtoffer.

Tijdens de hoorzitting gaf het slachtoffer een emotionele verklaring, waarvan hier een samenvatting is weergegeven: “Ik sta hier vandaag met een onwerkelijk gevoel, omdat ik nooit had verwacht dat mij zoiets zou overkomen. Ik had dan misschien wel gedronken, maar ik zie het nog heel goed voor me. Daarom vind ik het ook belangrijk om hier te staan, zodat niet alleen u, rechter, maar iedereen in deze zaal hoort wat de gevolgen zijn van wat deze man mij heeft aangedaan. Dat de verkrachting een grote impact op mij heeft gehad, is nog zacht uitgedrukt. Mijn hele leven staat op zijn kop. Ik durf niet meer alleen over straat, ik slaap slecht en ik kan me niet meer concentreren.

Hierdoor heb ik noodgedwongen moeten stoppen met mijn vrijwilligerswerk bij de voedselbank, terwijl ik daar vroeger zoveel plezier uit haalde.” Het slachtoffer wendde zich tot de verdachte met tranen in haar ogen, “Waarom heb je mij dit aangedaan?”. “Vaak mis ik de oude ik, die een stuk zelfverzekerder,

Figuur 2 Bewijsfoto bij vignet

1. Kledingstuk van slachtoffer
2. Pakje sigaretten van verdachte
3. Zakmes van verdachte
4. Bril van slachtoffer
5. Sigaret van verdachte
6. Telefoon van slachtoffer

IDEALE SLACHTOFFER ALCOHOL

socialer en minder angstig was. Ik zal nooit meer de oude worden, maar ik hoop dat ik het in de toekomst een plekje kan geven. Ik hoop dat u, de rechter, de juiste uitspraak zal doen.”